

Hur bra mår Chile - egentligen?

Publicerad i Socialpolitik nr. 1/2005 under rubriken "Chilensk dilemma"

Det är skoj att komma till länder som präglas av optimism, speciellt om det förflutna är tungt.

I drygt trettio år har jag återvänt till Chile. Under Allende-tiden i början av 70-talet bodde jag i landet i ett och ett halvt år, och under Pinochets militärdiktatur besökte jag Chile många gånger, liksom jag har gjort efter diktaturens fall. Och utvecklingen - politiskt, ekonomiskt, socialt och vad gäller mänskliga rättigheter - har varit minst sagt dramatisk, med perioder av hopp och framtidstro blandade med perioder av nattsvart förtryck och ekonomiska kriser.

Vid mitt senaste besök, i januari 2005, var stämningen den mest hoppfulla på mycket, mycket länge.

Och det är lätt att hitta ljuspunkter. Den ekonomiska tillväxten var högre förra året än på över sex år, och 2005 förväntas bli minst lika bra. Inflationen är låg och statsbudgeten i balans. Höga kopparpriser och utmärkta exportmarknader, inte minst i Asien, har skapat ett rekordhøgt överskott i utrikeshandeln.

Presidenten, socialisten Ricardo Lagos, har sedan länge åtnjutit en popularitet som är högre än någon annan president kunnat glädja sig åt sedan opinionsundersökningar började göras. Och den styrande regeringskoalitionen - baserad på socialistpartiet, kristdemokraterna och några mindre partier - håller fortfarande sams, även om uppladdningen inför de allmänna valen i december i år givetvis skapat tilltagande positionering och pajkastning mellan samarbetspartierna.

Just nu ser det ut som om Chiles nästa president blir en kvinna: socialisten Michelle Bachelet, dotter till en hög militär som dödades efter Pinochets militärkupp. Som ett slags ödets ironi var Bachelet, som själv utsattes för tortyr under diktaturen, under en tid försvarsminister i Lagos regering.

För alla oss som sedan länge hyst en blandning av avsky och förakt för den blodbesudlade chilenska högern är det också skoj att få vara skadeglad och betrakta vad som i dag förefaller vara en höger på gränsen till sammanbrott. Alla ingredienser finns med: korruption och pedofilskandaler, bittra personstrider, ras i opinionssiffrorna och ökad splittring.

Riktigt glädjande är också att bevittna hur den snart nittioårige Augusto Pinochet tappat allt det stöd han tidigare haft inom militären och högern. Att Pinochet lät mörda och tortera tiotusentals vänsteranhängare har kanske aldrig bekymrat dessa kretsar, men det nya i historien om Pinochet är hur hans ekonomiska affärer dag efter dag dominerar tidningarnas löpsedlar. Hans båda söner har sedan länge varit ökända bedragare, men nu avslöjas också hur pappa Augusto lagt beslag på enorma summor för egen räkning. Hittills har man hittat drygt 100 miljoner dollar som han snott från statskassan och stoppat undan på olika reptilkonton utomlands, men slutsumman torde stiga i takt med att undersökningarna fortskrider.

Pinochet är inte bara mördare - han är en simpel tjuv.

De enda som idag tycks försvara den gamle diktatorn är hans juridiska ombud, men dom får å andra sidan bra betalt för sitt otacksamma värv. Och försvaret inskränker sig till vädjanden om att den gamle diktatorn skall slippa rättegång på grund av hans senilitet.

Av stor betydelse för uppgörelsen med det förflutna är att Chiles nuvarande överbefälhavare har erkänt militärens "institutionella skuld" för de övergrepp som begicks. Till de cirka 3.000 mördade kan läggas de drygt 28.000 offer för tortyr som belagts. De tortyroffer som idag är i livet har också beviljats en viss ersättning. Kritikerna säger att ersättningen är rent symbolisk - drygt 1.000 kronor i månaden resten av livet - men även den symboliska ersättningen representerar ett erkännande av att det var den chilenska staten, och inte enstaka "rötägg", som var ansvarig för de fasansfulla brott som begicks.

Ja, det finns skäl till optimism. Och det faktum att övriga länder i södra Latinamerika - Argentina, Uruguay och Brasilien - idag styrs av center-vänsterregeringar som utlovat sociala reformer och minskade klassklyftor har också bidragit till en spirande regional optimism.

Valet i Uruguay i höstas var historiskt: när en bred och måhända bräcklig koalition av vänsterpartier segrade var det första gången någonsin som de två traditionella högerpartier som i över ett sekel turats om vid makten besegrades.

Men allt är förvisso inte bra. Och utvecklingen i stora delar av Latinamerika är minst sagt osäker.

Latinamerika är världens i särklass mest ojämlika kontinent. Det finns enstaka länder i Afrika där inkomstskillnaderna är lika stora som i Latinamerika, men som helhet är Latinamerika klassklyftornas värsting. Och Chile är inget undantag.

Antalet fattiga har minskat i Chile, men landet är idag mer ojämlikt än 1970. Liksom i större delen av Latinamerika har år av militärdiktaturer och nyliberalism ökat klyftorna mellan rika och fattiga.

Och liksom på många andra håll i Latinamerika är de fattiga i Chile förbannade. Vid sidan om de traditionella politiska partiernas gräddfiler växer rader av organisationer fram med radikala krav på rättvisa. Dessa rörelser är sällan inriktade på parlamentariska val, men i höstas fick Chiles politiska elit smärre skrämselhicka när en lös koalition av vänstergrupperingar lyckades erövra nästan tio procent av rösterna i kommunalvalen.

Men inte heller medelklassen tycks må särskilt bra. Santiago sägs inneha ett föga smickrande världsrekord: den högsta per capita-konsumtionen av lugnande piller i världen. Och nästan alla är skuldsatta för att hänga med i medelklassspiralen, där målet tycks vara en litet högre konsumtion än grannfamiljen.

Chiles ekonomi må vara Latinamerikas mest konkurrenskraftiga idag, men Chile är också ett samhälle där konkurrensen genomsyrar allt. Det mesta är privatiserat, och utom räckhåll för de fattiga. Alla tycks oro sig för något: kommer mina barn att komma in på de bra (och dyra) skolorna? Har vi råd att betala? Får dom jobb när dom har pluggat färdigt? Vad händer om jag blir sjuk eller arbetslös? Kommer min pension - som hanteras av risktagande finansvalpar i det helt privatiserade pensionsystemet - att räcka till?

- Är det verkligen så här vi vill ha det? frågar sig allt fler.